

חביצא**תלמוד בבלי מסכת מנחות דף עה עמוד ב**

אמר רב יוסף: האי חביצא דאית בה פירורין כזית - מברכין עליה המוציא לחם מן הארץ, אי לית בה פירורין כזית - מברכין עליה בורא מיני מזונות. אמר רב יוסף: מנא אמינא לה? דתניא: היה עומד ומקריב מנחות בירושלים, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו; נטלן לאכלן, אומר: המוציא לחם מן הארץ, ותנן: וכולן פתית' בכזית. אמר ליה אביי, ולתנא דבי רבי ישמעאל דאמר: מפרכן עד שמחזירן לסלתן, הכי נמי דלא מברך המוציא! וכי תימא הכי נמי, והתניא: ליקט מכולן כזית ואכלו, אם חמץ הוא - ענוש כרת, אם מצה הוא - אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח! הכא במאי עסקין - בשעירסן. אי הכי, היינו דקתני עליה: והוא שאכלן בכדי אכילת פרס, ואי בשעירסן, שאכלו מיבעי ליה! אלא הכא במאי עסקין - בבא מלחם גדול. מאי הוי עליה? רב ששת אמר: אפי' פירורין שאין בהן כזית. אמר רבא: והוא דאיכא תוריתא דנהמא עלייהו.

רש"י מסכת ברכות דף לז עמוד ב

חביצא - כעין שלניי"קוק, שמפררין בתוך האלפס לחם. בשערסן - כשחזר וגבלן יחד וחזר ואפאן.

רש"י מסכת מנחות דף עה עמוד ב

בשערסן - שקיבץ הפירורין ביחד וגוללן בידו וחברן והוי כזית.

הכא במאי עסקין - דיוצא בפירורין כגון שבאו מלחם גדול שעדיין הוא בעין הככר שבאו ממנו והוי חשוב ובר ברכה הלכך פירורין נמי שלקטן חשובין נינהו ומברך עליהן אבל המנחות שפירכן ולא נשתייר מהן דבר חשוב אימא לך דבעינן כזית והאי חביצא נמי דקאמר אי אית בה כזית וכו' אף על פי שבא מלחם גדול אי לא הוי הלחם בעין בעינן כזית לענין המוציא.

תוספות מסכת מנחות דף עה עמוד ב

חביצא - פי' בקונטרס תבשיל שקורין שלינקו"ק שמפררין בו פת וקשה מה ענין זה אצל מנחות שהבישול מבטלו כאן מתורת לחם ואי משום דטיגון דמנחה חשיבא כבישול דחביצא והא בסמוך מייתי עליה ליקט מכולן דליכא שום טיגון ועוד אמרין בפרק כיצד מברכין (ברכות לז.) גבי חטה טחנה לשה אפאה ובשלה בזמן שהפרוסות קיימות מברך המוציא אין הפרוסות קיימות מברך בורא מיני מזונות משמע אין הפרוסות קיימות אפילו יש בהן כזית ועוד בסמוך דקאמר ולרבי ישמעאל דמחזירן לסולתן הכי נמי דלא מברך המוציא היכי בעי למימר דמברך וכי יש לך אין פרוסות קיימות יותר מזה ומפרש ר"ת דחביצא הן פתיתין דקין שמדביקין אותן על ידי דבש או על ידי חלב ושומן כעין טיגון של מנחה ובערוך פי' כעין חביצא דתמרי שפירר הפת בקערה ושופך מרק עליהן.

תוספות מסכת ברכות דף לז עמוד ב

אמר רבא והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא - וכן קיימא לן דרבא בתראה הוא ולא בעינן שיהו בפרורין כזית כיון דאיכא תוריתא דנהמא לענין המוציא ואפילו נתבשלו לפירוש רש"י והא דמשמע בירושלמי דפרוסות קיימות הן בכזית היינו לפי שכן דרך להיות תוריתא דנהמא בכזית אבל פעמים דאפילו בפחות מכזית איכא תוריתא דנהמא: תוריתא דנהמא. נראה דהיינו כשנותני' הפרורין במים ואם המים מתלבנים מחמת הפרורין אזלא ליה תוריתא דנהמא וכן היה רגיל רבינו דוד ממי"ץ ללבן פרורין במים בלילה כדי לאכלן בשחר בלא ברכת המוציא ובלא ברכת המזון שלא לאחר כדי שיתחזק ראשו ויוכל להגיד ההלכה.

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כו עמוד א

...על כן נראה למורי הרב נר"ו שג' דינין חלוקים הם היכא שהוא מבושל אם יש בו בפרוסות כזית [מברך עליהם המוציא וג' ברכות ואם אין בפרוסות כזית] אף על גב דמיחזי דאיכא עליה תוריתא דנהמא אינו מברך עליו אלא בורא מיני מזונות דכיון שהוא מבושל לא תואר לחם לו והיכא שאינו מבושל אלא שהוא מחובר ע"י דבש או מרק בלא שום בישול אם יש בפרוסות כזית מברך עליו המוציא אין בפרוסות כזית ואין בהם תואר לחם מברך עליהם במ"מ אבל אם יש בהם תואר לחם אף על פי שאין בהם כזית מברך עליהם המוציא והיכא שאינו לא מבושל ולא מחובר אלא שהוא פירורים לבדם אף על פי שאין בהם כזית ואין בהם תואר לחם שהן דקין ביותר מברך עליו המוציא וג' ברכות שכיון שהוא פת בפ"ע אינו יוצא לעולם מתורת פת וזה שלא כדברי רבינו חננאל ז"ל שאמר דמאי דאמר' (דף לט א) דפת הצנומה בקערה מברך עליו המוציא דבדאיכא עליה תוריתא דנהמא מיירי ולפי מה שכתבנו אין אנו צריכין לזה אלא כיון שהוא פת בפני עצמו ואינו מחובר בדבר אחר אינו יוצא מתורת לחם לעולם ומברכין עליו המוציא ושלש ברכות:

רמב"ם הלכות ברכות פרק ג

הלכה ח

הפת שפתת אותה פתים ובשלה | בקדרה או לשה במרק, אם יש בפתיתין כזית או שניכר שהן פת ולא נשתנה צורתה מברך עליה בתחלה המוציא, ואם אין בהן כזית או שעברה צורת הפת בבישול מברך עליה בתחלה בורא מיני מזונות.

בית יוסף אורח חיים סימן קסח

י (א) אמר רב יוסף חביצא אי אית בהו פירורים כזית וכו'. גם זה בפרק כיצד מברכין (לז): ופירש רש"י דחביצא היינו שמבשלים לחם מפורר בתוך האילפס והקשו עליו התוספות (ד"ה חביצא) ופירשו הם דחביצא היינו פירורים הנדבקים על ידי מרק או על ידי חלב וכל דבר הנדבק יחד קרוי חביצא וכן פירש הערוך (ערך חבץ) ולפירוש זה הסכימו ה"ר יונה (כו: ד"ה ולפיכך) והרא"ש (סי' י'): והג' חילוקים שכתב רבינו בשם ה"ר יונה (כו: ד"ה על) כתבם הרא"ש (שם) וטעם חילוקים אלו משום דתניא התם (לז): הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה טחנה אפאה בשלה בזמן שהפרוסות קיימות בתחלה מברך המוציא ולבסוף שלש ברכות אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך בורא מיני מזונות ולבסוף מעין שלש ומפרש בירושלמי (שם) שהפרוסות קיימות היינו שיש בהם כזית. ומכאן למדנו החילוק הראשון היכא שנתבשל הכל תלוי ביש בפרוסות כזית ולא שאני לן בין אית ביה תוריתא דנהמא ללית ביה: והחילוק השני היינו הא דחביצא דאמר רב ששת דאע"ג דלית בפרורין כזית מברך המוציא ושלש ברכות והוא דאיכא עלייהו תוריתא דנהמא ומשמע ודאי דכל דאית בהו כזית אף על גב דליכא עלייהו תוריתא דנהמא מברך המוציא כדבר יוסף דרב ששת להוסיף על דברי רב יוסף לברכת המוציא בא ולא למעט. ותוריתא דנהמא היינו שיהיה ניכר וידוע שהוא לחם: והחילוק השלישי הוא מסברא דכיון שהוא פת בלי תערובת שום משקה אינו יוצא מתורת לחם דעד כאן לא אמר רבא דבעינן דאיכא עלייהו תוריתא דנהמא אלא בחביצא שהפירורין מעורבין עם המשקה אבל היכא שהפירורין לבדם בלי שום תערובת אף על פי שהפירורין דקין ביותר לעולם שם לחם עליהם ומברכין עליהם המוציא ושלש ברכות. ודלא כרבינו חננאל שפירש דהא דאמרין בגמרא (לט.) פת הצנומה בקערה מברך עליו המוציא דוקא בדאיכא עליה תוריתא דנהמא: ודע שהחילוק הראשון כתוב בספרים שלנו בפירוש ה"ר יונה בענין אחר וזה לשונו היכא שהוא מבושל אם יש בפרוסות כזית אף על גב דמיחזי דאיכא עליה תוריתא דנהמא אינו מברך עליו אלא בורא מיני מזונות ונראה דטעות סופר הוא וצריך להגיה אם אין בפרוסות כזית ולישנא מוכח הכי דאם לא כן לא הוה ליה למימר אם יש אלא אפילו יש וק"ל: ופירוש רש"י דהאי חביצא מיירי בנתבשל כתבו המרדכי (סי' קיט) וזה לשונו תוריתא דנהמא תואר של לחם כלומר צריך שיהא בו מראה של לחם שלא יהא נימוח לגמרי אלא ניכר וידוע שהוא לחם והכי קיימא לן כרבא וכרב ששת דמברך ברכת המוציא וברכת המזון על פירורין שאין בהם כזית כיון דאיכא תוריתא דנהמא ואפילו נתבשלו כדפירש רש"י והא דלעיל שאין הפרוסות קיימות מוקי להו רב ששת בכלי ראשון ובשנימוחו כמו שמחלק לקמן גבי פת צנומה משם ראבי"ה (ברכות סי' קג) והלכות גדולות ע"כ. וגבי פת צנומה כתב (סי' קכו) פירוש פת יבשה שנתנה בקערה לשרות ובה"ג (ברכות פ"ו ז ע"ג) פירש דוקא צנומה בקערה דכיון דשדי עלייהו רותחין הוי ליה כלי שני אבל צנומה בקערה דהוי ליה כלי ראשון אף על גב דאיתיה בעיניה נפק ליה מתורת לחם עכ"ל ולפי החילוקים שכתב רבינו בשם ה"ר יונה צריך לומר דבה"ג מיירי באין בפרוסות כזית ומשום הכי בכלי ראשון אף על גב דאיתיה בעיניה כלומר דאית עליה תוריתא דנהמא נפק ליה מתורת לחם דאם יש בפרוסות כזית מברך עליהם המוציא ואף על גב דלית ביה תוריתא דנהמא:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסח

סעיף י (מט) חביצ"א, (נו) דהיינו פירורי לחם כד שנדבקים (נא) יחד על ידי מרק, (נב) <יב> אם כה נתבשל, * (נג) אם כו יש בהם (נד) כזית (נה) אף על פי שאין בו תואר לחם, מברך המוציא ובהמ"ז; * ואם אין בהם כזית, אף על פי (נו) כז שנראה שיש בו תואר לחם, (נז) אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש; ואם אינו מבושל, אלא שהוא מחובר ע"י דבש או מרק, (נח) אם יש בפרוסות כזית מברך עליו המוציא, אפילו אין לו תואר לחם; ואם אין בהם כזית, (נט) אם יש בהם תואר לחם, דהיינו שהוא כח ניכר וידוע שהוא לחם, מברך עליו המוציא וברכת המזון; ואם אין בהם תואר לחם, מברך [כד] בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש; ואם אינו לא מבושל ולא מחובר, <יג> אלא מפורר דק דק, אף על פי שאין בו כזית (o) ולא תואר לחם, מברך עליו המוציא ובה"מ. (וע"ל סי' קפ"ד כמה שיעור אכילה לברך עליה ברכת המזון).

מגן אברהם סימן קסח

כח (פמ"ג) (מחה"ש) ניכר וידוע כו' - והמרדכי מסיים שלא נימוח לגמרי והרב"י השמיטו בכונה דהמרדכי ס"ל כרש"י דאע"פ שנתבשל מקרי תואר לחם אא"כ נימוח לגמרי אבל לדידן דס"ל אפי' לא נימוח לא הוי תואר לחם כשנתבשל א"כ ה"ה בלא נתבשל אם אינו ניכר שהוא לחם לא מקרי תואר לחם ועס"י ב: ודע דכל הני אפי' קבע סעודתו עליו מברך במ"מ כיון דלאו פת הוא כלל ועס"ו, אמרי' בגמ' אם פירר הלחם עד שמחזירו כסולת ואח"כ חזר וגבלם יחד וחזר ואפאם צריך לברך המוציא אפי' ליכא תוריתא דנהמא דהא מקרי פירורין שיש בהם כזית לר"י ובכזית לא בעי תואר לחם ומשמע שם אפי' מטוגנים בשמן בתחלה דומיא דמנחות וכמ"ש התוספות בברכות דף ל"ז וא"כ אותם שעושין פרימזלי"ך מלחם מפורר או מלחם שרוי במים צריך לברך המוציא כיון שתחילתו היה לחם לא נפק מתורת פת עד שאין בכל אחד כזית ואף על גב דלפי מ"ש הבי"י להרמב"ם אם עברה צורת הפת לגמרי בבישול אפי' אם יש בהן כזית אינו מברך המוציא מ"מ הא לא קי"ל הכי כמ"ש בש"ע ומ"מ אם עירב בהן קמח וטגנן בשומן או לשו בהן צ"ע [ועס"י ג] אם נלך אחר הרוב, ומיהו אותן המטוגנים פרוסות שלימות פשוט דמברך המוציא וכמ"ש פה בש"ע, ובכ"ה כתב בשם רש"ך ח"א קס"ב הסופגנים שעושין ממצה כתוש מעורבים בבצים מטוגנים בשמן אף על פי שבעודה כתוש צריך לברך המוציא מ"מ כשחברו במים ובבצים נשתנה ומברך במ"מ וכ"ש אחר הטיגון עכ"ל וצ"ע: